

Anita Burgund Isakov*

Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

Humanitarna pomoć u situacijama krize: između nužnosti i potrebe za opstankom

Apstrakt

U kriznim vremenima humanitarna pomoć je ključna za pružanje suštinskog olakšanja i podrške pogođenom stanovništvu. Ova sažeta analiza obuhvata osnovne aspekte humanitarne pomoći tokom kriza, uključujući principe, ciljeve i izazove. Socijalni i humanitarni rad u ratnim ili kriznim okolnostima igra ključnu ulogu u pružanju podrške i zaštite pogođenima, zahtevajući svesne napore i odricanja od strane humanitarnih aktera. Principi humanosti, neutralnosti, nezavisnosti i saglasnosti čine osnovne smernice humanitarnog delovanja, obezbeđujući životno važnu pomoć bez obzira na političku pripadnost ili nacionalnost.

Ovaj rad ima za cilj produbljivanje razumevanja ljudskog ponašanja u kriznim situacijama, posebno fokusirajući se na analizu humanitarnih aktivnosti. Altruizam i prosocijalno ponašanje posmatraju se kao inherentne karakteristike ljudi u krizama.

Ključne reči:

altruizam, humanitarni rad, izbeglice, humanitarna kriza, prosocijalno ponašanje, identifikacija sa zajednicom, humanitarni principi

UVOD

Prosocijalno ponašanje u situacijama krize često se analizira u različitim fazama i kontekstima. Pored spontane individualne pomoći u međuljudskim odnosima, podrška se može oblikovati na reciprocitetan i kolektivan način. Iako

---

* anita.burgund@gmail.com

su tradicionalna istraživanja u sociologiji, antropologiji i geografiji sagledavala katastrofe i vanredne situacije kroz fizičke karakteristike, dokazi ukazuju na to da su one, po mnogim aspektima, politički događaji¹²³. S obzirom na specifične grupe koje često više pate tokom i nakon kriznih situacija, važno je razmatrati celokupni proces krize na nivou zajednice i sistema⁴. Na primer, radnička klasa, oni koji su etnički i raso marginalizovani, te niže socio-ekonomske populacije često su značajno pogođeni nedostatkom resursa pre same katastrofe⁵.

Važno je uzeti u obzir da krize i vanredne situacije prevazilaze fizičke karakteristike incidenta, jer članovi zajednice i akteri u reagovanju postaju aktivni u stvaranju stila osnaživanja odozdo prema gore, umesto da pasivno očekuju pomoć. Umesto opšteg opisa kriza, posmatranje ovih događaja kao društvenih fenomena često pruža relevantne i hitne informacije⁶. Oporavak od kriza nije jednostavan proces i može potrajati. Odlučnost unutar zajednice i saradnja na širem nivou ključni su za uspešan oporavak⁷. Stoga je održiva podrška i altruizam među članovima zajednice od suštinskog značaja za dugotrajne pozitivne promene nakon vanrednih situacija⁸.

---

¹ Harry Cleaver, "The uses of an earthquake", *Midnight Notes*, No. 9, May 1988, pp. 10–14.

² Anthony Oliver-Smith, "Successes and Failures in Post-Disaster Resettlement", *Disasters*, Vol. 15, br.No, March 1991, pp. 12–23. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7717.1991.tb00423.x>.

³ E. L. Quarantelli, "Disaster crisis management: a summary of research findings" *Journal of Management Studies*, Vol. 25, No. 4, July 1988, pp. 373–385. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6486.1988.tb00043.x>.

⁴ *Ibidem*, pp. 373–385.

⁵ Selin Tekin, Monica Sager, Audrey Bushey, Yawen Deng, Özden Melis Uluğ, "How do people support each other in emergencies? A qualitative exploration of altruistic and prosocial behaviours during the COVID-19 pandemic", *Analyses of Social Issues and Public Policy*, Vol. 21, No. 1, December 2021, pp. 1113–1140 <https://doi.org/10.1111/asap.12277> .

⁶ E. L. Quarantelli, *Journal of Management Studies*, "Disaster crisis management: a summary of research findings", pp. 373–385.

⁷ Cabinet Office (2013) "Emergency response and recovery: Non statutory guidance accompanying the Civil Contingencies" Act 2004. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/253488/Emergency_Response_and_Recovery_5th_edition_October_2013.pdf (Accessed February 20, 2021).

⁸ Luisa Liekefett, Julia Becker, "Compliance with Governmental Restrictions during the Coronavirus Pandemic: A Matter of Personal Self-protection or Solidarity with People in Risk Groups?", *British Journal of Social Psychology*, Vol. 60, No. 3, July 2021, pp. 924–946. <https://doi.org/10.1111/bjso.12439>.

Preko vlada, humanitarnih agencija i UN-a, svet pruža humanitarnu pomoć desetinama miliona ljudi, dok komšije, proširene porodice i hiljade lokalnih organizacija pružaju podršku u skoro svakoj humanitarnoj krizi. Iako mnoge vlade doniraju značajne iznose pomoći, milionima pogođenim krizama jasno je da je ljudima potrebna i dodana podrška pored zadovoljavanja egzistencijalnih potreba. Često im je neophodno sigurno utočište, zaštita od nasilja i dugoročni plan za smanjenje rizika od budućih katastrofa.

Izražena je potreba za opipljivim promenama u načinu reagovanja međunarodne zajednice, kako bi se sprečili i smanjili uticaji sukoba i katastrofa na ugrožene ljude. Vlade i agencije za pomoć moraju značajno unaprediti način pružanja podrške, posebno podršku lokalnim organizacijama, i poštovati međunarodno pravo koje štiti civile i podržava prava izbeglica i žrtava sukoba. Bez obzira da li je reč o fizičkoj pomoći zdravstvenim radnicima, materijalnoj pomoći nezaposlenima ili virtuelnim koncertima za podizanje morala, rad u zajednici ključan je za obnovu društva nakon katastrofe⁹.

Ključna odluka u društvenoj interakciji je izbor između sebičnosti i altruizma. Ljudi se suočavaju sa stalnom borbom između želje za ličnom dobiti i prosocijalnih impulsa da brinu o drugima. Razumevanje različitih društvenih ponašanja zahteva sagledavanje konteksta, a istraživanja sugerišu da ljudi često pokazuju sebičnost, ali je ključno razumeti kako se ponašaju u kriznim situacijama poput prirodnih katastrofa^{10,11}. Dualni sistem, koji razlikuje impulsivno delovanje od reflektivnog, zavisi od samokontrole pojedinca^{12,13}.

---

⁹ Rebecca Solnit, "A paradise built in hell: The extraordinary communities that arise in disaster", *Penguin*, 2010. https://scholar.google.com/scholar_lookup?title=A+paradise+built+in+hell:+The+extraordinary+communities+that+arise+in+disaster&publication_year=2009&#d=gs_cit&t=1705406717970&u=%2Fscholar%3Fq%3Dinfo%3AvD-xrn1A8dUJ%3Ascholar.google.com%2F%26output%3Dcite%26scirp%3D0%26hl%3Dsr

¹⁰ Daniel Patric BALLIET, Jeff Joirman, "Ego depletion reduces proselfs' concern with the well-being of others". *Group Processes & Intergroup Relations*, Vol. 13, No. 2, 2010, pp. 227-239, DOI: 10.1177/1368430209353634

¹¹ Julian Wills, Oriol Feldman Hall, NYU PROSPEC Collaboration, Michael R. Meager, Jay J. Van Bavel, "Dissociable contributions of the prefrontal cortex in group-based cooperation", *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, Vol. 13, No. 4, April 2018, pp. 349-356. doi: 10.1093/scan/nsy023.

¹² Ellen Bratslavsky, Mark Muraven, Dianne M. Tice, "Ego depletion: Is the active self a limited resource?", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 74, No. 5, 1998, pp. 1252-1265.

¹³ Wilhelm Hofmann, Malte Friese, Fritz Strack, "Impulse and Self-Control From a Dual-Systems Perspective", *Perspectives on Psychological Science*, Vol. 4, No. 2, March 2009, pp. 162-176. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1745-6924.2009.01116.x>.

Iako traje debata o tome da li je kapacitet za samokontrolu ograničen ili beskonačan, teorijska i eksperimentalna istraživanja sve više ukazuju na zaključak da početni napor samokontrole dovodi do mentalnog zamora u kasnijem obavljanju samokontrolnih zadataka, naročito ukoliko nedostaje adekvatna stimulacija¹⁴¹⁵¹⁶. Kada je nivo samokontrole nizak, pojedinci su skloniji oslanjanju na impulsivni sistem i reagovanju instinktivno. S druge strane, kada su resursi za kontrolu dostupni, reflektivni sistem se aktivira, omogućavajući izvršne funkcije poput racionalnog prosuđivanja i namernog regulisanja ponašanja¹⁷¹⁸.

Iako prethodna istraživanja sugerišu da je samokontrola ključna za održavanje društveno poželjnih normi, poput altruizma, moralnosti i opraštanja, umesto popuštanja sebičnim impulsima¹⁹, u konkretnom kontekstu kriznih situacija postavljamo izazov ovoj pretpostavci. U nastavku pokušaćemo da doprinesemo tvrdnji da je prosocijano ponašanje u kontekstima kriza zastupljenije u odnosu na sebično.

Cilj ovog rada je produblјivanje razumevanja ljudskog ponašanja u situacijama kriza, s fokusom na analizi i refleksiji nad humanitarnim aktivnostima koje se odvijaju u tim izazovnim okolnostima. Kroz pažljivu analizu, nastojimo sagledati složenost reakcija ljudi u kriznim situacijama i istražiti doprinos humanitarnih napora u pružanju podrške i olakšanju teškoća koje se javljaju u tim specifičnim kontekstima.

---

¹⁴ Ellen Bratslavsky, Mark Muraven, Dianne M. Tice, *Journal of Personality and Social Psychology*, "Ego Depletion: Is the Active Self a Limited Resource?", pp. 1252–1265.

¹⁵ Wilhelm Hofmann, Roland Deutsch, Katie Lancaster, Mahzarin R. Banaji, „Cooling the Heat of Temptation: Mental Self-control and the Automatic Evaluation of Tempting Stimuli”, *European Journal of Social Psychology*, Vol. 40, No. 1, October 2009, pp. 17–25. <https://doi.org/10.1002/ejsp.708>.

¹⁶ Brigit J. Voggeser, Ranjit K. Singh, Anja S. Göritz, "Self-control in online discussions: Disinhibited online behavior as a failure to recognize social cues", *Frontiers in Psychology*, Vol. 8, No. 2372, 2018. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.02372>.

¹⁷ Wilhelm Hofmann, Malte Friese, Fritz Strack, *Perspectives on Psychological Science*, "Impulse and Self-Control From a Dual-Systems Perspective", pp. 162–176.

¹⁸ Wilhelm Hofmann, Roland Deutsch, Katie Lancaster, Mahzarin R. Banaji, *European Journal of Social Psychology*, "Cooling the Heat of Temptation: Mental Self-control and the Automatic Evaluation of Tempting Stimuli", pp. 17–25.

¹⁹ Eli J. Finkel, W. Keith Campbell, "Self-Control and Accommodation in Close Relationships: An Interdependence Analysis", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 81, No. 2, 2001, pp. 263–277. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.81.2.263>.

ODREĐENJE HUMANITARNE KRIZE

Reč „humanitaran“ potiče od latinske reči „humanus“, koja na srpskom znači čovečanski, plemenit, čovekoljubiv, i uljudan²⁰. Ova reč se često koristi u kontekstu pružanja pomoći i dobrobiti ugroženim osobama. Značenje reči „humanitaran“ je slično reči „human“, ali se prvenstveno koristi u vanrednim situacijama, poput prirodnih katastrofa i ratova. Primeri uobičajene upotrebe su „humanitarna pomoć“, „humanitarna akcija“ i „humanitarno pravo“.

Ovaj atribut se uvek koristi u pozitivnom kontekstu, izražavajući nameru da se pomogne osobama u nevolji. Osoba koja sprovodi humanitarne aktivnosti obično podnosi određenu žrtvu kako bi pružila pomoć onima kojima je potrebna. Ponekad postoje i pravne obaveze pojedinih subjekata da se angažuju u određenim humanitarnim delatnostima, kao što je to slučaj sa Međunarodnim komitetom Crvenog krsta, nacionalnim društvima Crvenog krsta i medicinskim osobljem. Međutim, često se humanitarne aktivnosti sprovode i od strane pojedinaca koji nemaju pravnu obavezu, već ih motiviše osećaj čovečnosti.

Krize se opisuju kao negativne promene u sigurnosti, politici, ekonomiji, društvu ili ekologiji, naročito kada izbiju iznenada, sa malo ili bez upozorenja. Ovo predstavlja ozbiljan problem i može imati nezamislive posledice ukoliko odgovarajuće odluke ne budu donete na vreme²¹.

Krizni menadžment se kao naučna disciplina razvio nakon Drugog svetskog rata, posebno tokom 1960-ih i 1970-ih godina, prvenstveno unutar oblasti koje proučavaju ljudsko ponašanje i odgovore na prirodne katastrofe^{22,23,24}. Definiše se kao aktivnost usmerena na upravljanje situacijama koje predstavljaju opasnost, planiranje i sprovođenje mera za osiguravanje osnovnih ci-

²⁰ Milan Vujaklija, *Leksikon strani reči i izraza*, Prosveta, Beograd, 1961, str. 1073.

²¹ Zehava Rosenblatt, Zachary Sheaffer, “Effects of Crisis-Triggered Demographic Depletion on Organizational Change: The Case of Israeli Kibbutzim.”, *Journal of Contingencies and Crisis Management*, Vol. 10, No. 1, March 2002, pp. 26–38. <https://doi.org/10.1111/1468-5973.00178>.

²² Tony Jaques, “Issue and Crisis Management: Quicksand in the Definitional Landscape”, *Public Relations Review*, Vol. 35, No. 3, September 2009, pp. 280–286. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2009.03.003>.

²³ Justin Barr, Scott H. Podolsky, “A National Medical Response to Crisis — The Legacy of World War II”, *New England Journal of Medicine*, Vol. 383, No. 7, August 2020, pp. 613–615. <https://doi.org/10.1056/nejmp2008512>.

²⁴ Thomas W. Milburn, Randall S. Schuler, Kenneth H. Watman, “Organizational Crisis. Part II: Strategies and Responses”, *Human Relations*, Vol. 36, No. 12, December 1983, pp. 1161–1179. <https://doi.org/10.1177/001872678303601206>.

ljeva²⁵. Krizni menadžment karakteriše intenzivna upotreba resursa i metoda potrebnih za predviđanje i upravljanje kriznim situacijama, uz sprovođenje radikalnih mera za preokret poslovanja²⁶. Prepoznavanje potencijala, zajedno sa analizom grešaka i nedostataka, igra ključnu ulogu u efikasnom upravljanju krizama²⁷. Neki istraživači naglašavaju da je kriza pre svega manifestacioni fenomen^{28,29,30}.

Humanitarna kriza je generalizovana vanredna situacija koja pogađa čitavu zajednicu ili grupu ljudi u regionu, koja uključuje visok nivo smrtnosti ili neuhranjenosti, širenje bolesti i epidemija i vanredne zdravstvene situacije³¹. To takođe može uključivati nedostatak čiste vode, sigurnost hrane, sanitarije i sklonište. Uopšteno govoreći, ova situacija proizilazi iz prethodnog nedostatka zaštite u delovima sveta koji već pate od konstantne nejednakosti, siromaštva i nedostatak osnovnih usluga; i okidač koji pogoršava stvari: politički događaji kao što su oružani sukobi, državni udari, etnički i verski progono, itd. i ekološke katastrofe poput cunamija, zemljotresa, tajfuna itd.

Kada se situacija pogorša, i pošto zemlja nije u stanju da se izbori sa posledicama, humanitarna pomoć je od suštinskog značaja za zadovoljenje potreba ugroženih ljudi. To može biti u obliku pomoći u hrani, medicinske nege, obnove infrastrukture itd. Smanjenje broja žrtava bi okončalo krizu i započelo period aktivnosti razvojne saradnje.

Prema Kancelariji UN za koordinaciju humanitarnih poslova (The United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs -OCHA), humanitarna pomoć je skup akcija preduzetih da se pomogne, zaštititi i odbrani ljude pogođene katastrofom koja utiče na njihove živote i sredstva za preživljavanje.

---

²⁵ Jelena Legčević, Katarina Taučer, „Krizni menadžment u funkciji nove teorije menadžmenta”, *Ekonomski vijesnik*, Vol. 27, br. 1, Zagreb, 2014, str. 199–208.

²⁶ Nidžara Osmanagić Bedenik, Krizni menadžment: teorija i praksa”, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 8, br. 1, Zagreb, 2018, str. 101–118.

²⁷ *Ibidem*, str. 101–118.

²⁸ K. Kromeyer-Hauschild, K. Zellner, “Trends in Overweight and Obesity and Changes in the Distribution of Body Mass Index in Schoolchildren of Jena, East Germany”, *European Journal of Clinical Nutrition*, Vol. 61, No. 3, September 2006, pp. 404–411. <https://doi.org/10.1038/sj.ejcn.1602533>.

²⁹ Nidžara Osmanagić Bedenik, „Krizna kao šansa – Kroz poslovnu krizu do poslovnog uspjeha”, *Školska knjiga*, Zagreb, 2007.

³⁰ Ren H. Chiang, “Understanding and Managing the Dynamics of Linked Crisis Events”, *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, Vol. 9, No. 1, March 2000, pp. 12–17. <https://doi.org/10.1108/09653560010316023>.

³¹ UN humanitarian review, <https://unocha.exposure.co/ochas-2023-in-review>, (Accessed January 10, 2023).

nje³². Napori pomoći su stoga namenjeni zaštiti ljudskih života, ublažavanju patnje, održavanju pristojnih uslova i garantovanju pristupa osnovnim uslugama kao što su hrana, medicinska pomoć, voda i sklonište. Humanitarna pomoć takođe mora štiti osnovna prava odbranom ljudskih prava, svedočenjem, osudama, vršenjem političkog pritiska i pružanjem podrške.

PROSOCIJALNO PONAŠANJE TOKOM KRIZA

Kao što su prethodna istraživanja pokazala, određene grupe kao što su radnička klasa, ljudi nižeg socio-ekonomskog statusa i etničke manjine imaju manje mogućnosti da dobiju raspoložive resurse u zajednici³³. Stoga, oni nejednako doživljavaju fizičke i psihičke probleme tokom i nakon kriznih situacija³⁴. Štaviše, kada postoji neadekvatan odgovor ili loše upravljanje od strane vlasti³⁵, ove postojeće nejednakosti postaju vidljivije. Na primer, poštovanje smernica za bezbednost COVID-19 za fizičko distanciranje bilo je teže za radničku klasu i etničke manjine jer je veća verovatnoća da će živeti u gusto naseljenim domaćinstvima sa više generacija^{36,37}.

---

³² *Ibidem*.

³³ Orla Muldoon, Khagendra Acharya, Sarah Jay, Kamal Adhikari, Judith Pettigrew, Robert D. Lowe, "Community Identity and Collective Efficacy: A Social Cure for Traumatic Stress in Post-earthquake Nepal", *European Journal of Social Psychology*, Vol. 47, No. 7, October 2017, pp. 904–915. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2330>.

³⁴ Betül Kanık, Nevin Solak, Özden Melis Uluğ, "Koronavirüs pandemisi sürecinde sosyo-ekonomik düzeyin ve ekonomik kaygıların psikolojik iyi oluştaki rolü [Uloga socio-ekonomskog statusa i anksioznosti za ekonomske uslove u psihičkom blagostanju tokom pandemije koronavirusa]", *Pandemi psikolojisi*, Türkiye Klinikleri, 2020, pp. 51–58.

³⁵ John Drury, Stephen Reicher, Clifford Stott, "COVID-19 in Context: Why Do People Die in Emergencies? It's Probably Not Because of Collective Psychology", *British Journal of Social Psychology*, Vol. 59, No. 3, June 2020, pp. 686–693. <https://doi.org/10.1111/bjso.12393>.

³⁶ Luisa Liekefett, Julia Becker, *British Journal of Social Psychology*, "Compliance with Governmental Restrictions during the Coronavirus Pandemic: A Matter of Personal Self-protection or Solidarity with People in Risk Groups?", pp. 924–946.

³⁷ Anne Templeton, Selin Tekin Guven, Carina Hoerst, Sara Vestergren, Louise Davidson, Susie Ballentyne, Hannah Madsen, Sanjeedah Choudhury, "Inequalities and Identity Processes in Crises: Recommendations for Facilitating Safe Response to the COVID-19 Pandemic." *British Journal of Social Psychology*, Vol. 59, No. 3, June 2020, pp. 674–685. <https://doi.org/10.1111/bjso.12400>.

Pratiti smernice za samoizolaciju tokom pandemije COVID-19 bilo je izuzetno teško za ugrožene populacije. Osobe iz ekonomski slabijih domaćinstava su se često nalazile u radnom okruženju na prvoj liniji, što je rezultiralo znatno većom verovatnoćom da će se izložiti virusu i inficirati³⁸. Na samom početku pandemije, izostanak inkluzivnog pristupa u zdravstvenim smernicama je rezultirao time da su ugrožene grupe u društvu pretrpele značajnije negativne posledice širom sveta.

U situacijama kriza i izazova, ljudi se često okreću jedni drugima i stvaraju novi identitet kako bi se uzajamno podržavali i prevazilazili razne situacije. Suočavajući se s negativnim efektima vanrednog stanja³⁹, "pojedinačne reakcije" pogođenih pojedinaca mogu se transformisati u „zajedničke reakcije“⁴⁰. Kao rezultat toga, ove zajedničke reakcije podstiču ljude da pružaju međusobnu podršku kroz različite vrste potreba, uključujući materijalne (kao što su medicinski dodaci), emocionalne⁴¹ (kao što je osećaj pripadnosti zajednici) i psihološke potrebe (poput prevazilaženja traume).

Likefett i Becker⁴² su otkrili da je, tokom pandemije COVID-19, usklađenost sa vladinim smernicama bila povezana sa procesima identiteta. Pokazali su da se ljudi koji dele zajednički identitet i solidarnost sa ugroženima pridržavaju vladinih ograničenja, ne samo iz razloga samozaštite, već i da zaštite

³⁸ Christina Atchison, Leigh Robert Bowman, Charlotte Vrinten, Rozlyn Redd, Philippa Pristerà, Jeffrey Eaton, and Helen Ward, "Early Perceptions and Behavioural Responses during the COVID-19 Pandemic: A Cross-Sectional Survey of UK Adults", *BMJ Open*, Vol. 11, No. 1, January 2021. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2020-043577>.

³⁹ Evangelos Ntontis, John Drury, Richard Amlôt, G. James Rubin, and Richard Williams, "Emergent Social Identities in a Flood: Implications for Community Psychosocial Resilience", *Journal of Community & Applied Social Psychology*, Vol. 28, No. 1, July 26. 2017, pp. 3–14. <https://doi.org/10.1002/casp.2329>.

⁴⁰ Robert J. Ursano, Carol S. Fullerton, Lars Weisaeth, and Beverley Raphael, *Textbook of Disaster Psychiatry*. Cambridge University Press, 2017. [http://books.google.ie/books?id=4dvFDgAAQBAJ&pg=PA57&dq=3.%09Kaniasty,+K.+%26+Norris,+F.H.+Social+support+in+the+aftermath+of+disasters,+catastrophes,+and+acts+of+terrorism:+altruistic,+overwhelmed,+uncertain,+antagonistic,+and+patriotic+communities+.+In+Ursano,+R.J.+,+Norwood,+A.E.+%26+Fullerton,+C.S.+\(Eds.\)+Bioterrorism:+Psychological+and+public+health+interventions..+Cambridge:+Cambridge+University+Press,+2020.+pp.+200%E2%80%93229.&hl=&cd=6&source=gbs_api](http://books.google.ie/books?id=4dvFDgAAQBAJ&pg=PA57&dq=3.%09Kaniasty,+K.+%26+Norris,+F.H.+Social+support+in+the+aftermath+of+disasters,+catastrophes,+and+acts+of+terrorism:+altruistic,+overwhelmed,+uncertain,+antagonistic,+and+patriotic+communities+.+In+Ursano,+R.J.+,+Norwood,+A.E.+%26+Fullerton,+C.S.+(Eds.)+Bioterrorism:+Psychological+and+public+health+interventions..+Cambridge:+Cambridge+University+Press,+2020.+pp.+200%E2%80%93229.&hl=&cd=6&source=gbs_api).

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Luisa Liekefett, Julia Becker, *British Journal of Social Psychology*, "Compliance with Governmental Restrictions during the Coronavirus Pandemic: A Matter of Personal Self-protection or Solidarity with People in Risk Groups?", pp. 924–946.

one koje identifikuju i solidarišu. U skladu sa svojim rezultatima⁴³, dokazali su da postojeći identitet zajednice i podrška susedstva predviđaju ponašanje pomoći tokom kriza. Na primer, grupe za međusobnu pomoć COVID-19 nastale su kao vitalna pomoć najugroženijim članovima zajednica da se izbore sa nejednakostima koje su postale vidljivije tokom pandemije^{44,45}. Štaviše, pridržavanje vladinih smernica o ograničenjima zaključavanja ili nošenja maski za lice može se predvideti na osnovu percipirane podrške susedstva⁴⁶ i lokalne identifikacije (npr. porodica, susedi)⁴⁷. Stoga, nalazi sugerišu⁴⁸ da mobilizacija identiteta susedstva i podsticanje grupne podrške imaju važnu ulogu u zajedničkom suočavanju sa pandemijom.

Uz prosocijalno ponašanje među direktno pogođenima vanrednim situacijama, važno je napomenuti da i oni koji nisu izravno ugroženi mogu udružiti snage kako bi pružili podršku najviše pogođenima^{49,50}. Socijalna psihologija

---

⁴³ Clifford Stevenson, Juliet R. H. Wakefield, Isabelle Felsner, John Drury, and Sebastiano Costa, "Collectively Coping with Coronavirus: Local Community Identification Predicts Giving Support and Lockdown Adherence during the COVID-19 Pandemic", *British Journal of Social Psychology*, Vol. 60, No. 4, May 10, 2021, pp. 1403–1418. <https://doi.org/10.1111/bjso.12457>.

⁴⁴ Maria Fernandes-Jesus, Guanlan Mao, Evangelos Ntontis, Chris Cocking, Michael McTague, Anna Schwarz, Joanna Semlyen, and John Drury, "More Than a COVID-19 Response: Sustaining Mutual Aid Groups During and Beyond the Pandemic", *Frontiers in Psychology*, No. 12, October 20, 2021. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.716202>.

⁴⁵ Clifford Stevenson, Juliet R. H. Wakefield, Isabelle Felsner, John Drury, and Sebastiano Costa, *British Journal of Social Psychology*, "Collectively Coping with Coronavirus: Local Community Identification Predicts Giving Support and Lockdown Adherence during the COVID-19 Pandemic", pp. 1403–1418.

⁴⁶ *Ibidem*, pp. 1403–1418.

⁴⁷ Vivian L. Vignoles, Zahira Jaser, Frankiebo Taylor, and Evangelos Ntontis, "Harnessing Shared Identities to Mobilize Resilient Responses to the COVID-19 Pandemic", *Political Psychology*, Vol. 42, No. 5, February 19, 2021, pp. 817–26. <https://doi.org/10.1111/pops.12726>.

⁴⁸ Anne Templeton, Selin Tekin Guven, Carina Hoerst, Sara Vestergren, Louise Davidson, Susie Ballentyne, Hannah Madsen, Sanjeedah Choudhury, *British Journal of Social Psychology*, "Inequalities and Identity Processes in Crises: Recommendations for Facilitating Safe Response to the COVID-19 Pandemic.", pp. 674–685.

⁴⁹ Evangelos Ntontis, John Drury, Richard Amlôt, G. James Rubin, and Richard Williams, *Journal of Community & Applied Social Psychology*, "Emergent Social Identities in a Flood: Implications for Community Psychosocial Resilience", pp. 3–14.

⁵⁰ Selin Tekin, John Drury, "Silent Walk as a Street Mobilization: Campaigning Following the Grenfell Tower Fire", *Journal of Community & Applied Social Psychology*, Vol. 31, No. 4, May 3, 2021, pp. 425–37. <https://doi.org/10.1002/casp.2521>.

proučava savezništvo kao angažovanje članova različitih grupa u posvećenim aktivnostima s ciljem poboljšanja tretmana i statusa ugroženih grupa⁵¹.

Savezništvo i solidarnost mogu imati značajne implikacije po globalne izazove i prosocijalne stavove, posebno kada ljudi razvijaju identifikaciju sa celim čovečanstvom i dele globalni ljudski identitet⁵². Ovaj globalni identitet je povezan s podrškom za rešavanje problema kao što je globalna glad⁵³ i zalaganje za ljudska prava i humanitarnu pomoć⁵⁴. U kontekstu globalnih problema poput pandemije ili ratova, ljudi mogu deliti ovo globalno ljudsko osećanje i stoga pružati podršku onima koji su pogođeni globalnim vanrednim situacijama.

Tokom pandemije COVID-19, možemo primetiti izraženu solidarnost⁵⁵ izgrađenu na zajedničkom ljudskom identitetu^{56,57} što podstiče ljude da podržavaju jedni druge kroz različite oblike prosocijalnog ponašanja⁵⁸. Kao što smo već ukazali, grupe za međusobnu pomoć i podršku zajednice pokazuju se kao

⁵¹ Louis R. Winnifred, Emma Thomas, Cassandra M. Chapman, Tulsi Achia, Susilo Wibisono, Zahra Mirnajafi, and Lisa Droogendyk, "Emerging Research on Intergroup Prosociality: Group Members' Charitable Giving, Positive Contact, Allyship, and Solidarity with Others", *Social and Personality Psychology Compass*, Vol. 13, No. 3, February 18, 2019. <https://doi.org/10.1111/spc3.12436>.

⁵² Sam McFarland, Matthew Webb, and Derek Brown, "All Humanity Is My Ingroup: A Measure and Studies of Identification with All Humanity", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 103, No. 5, 2012, pp. 830–853. <https://doi.org/10.1037/a0028724>.

⁵³ Sam McFarland, Justin Hackett, Katarzyna Hamer, Iva Katzarska-Miller, Anna Malsch, Gerhard Reese, and Stephen Reysen, "Global Human Identification and Citizenship: A Review of Psychological Studies", *Political Psychology*, Vol. 40, No. 1, February 2019, pp. 141–71. <https://doi.org/10.1111/pops.12572>.

⁵⁴ Sam McFarland, Matthew Webb, and Derek Brown, *Journal of Personality and Social Psychology*, "All Humanity Is My Ingroup: A Measure and Studies of Identification with All Humanity", pp. 830–853.

⁵⁵ Luisa Liekefett, Julia Becker, *British Journal of Social Psychology*, "Compliance with Governmental Restrictions during the Coronavirus Pandemic: A Matter of Personal Self-protection or Solidarity with People in Risk Groups?", pp. 924–946.

⁵⁶ Jolanda Jetten, *Together apart: The psychology of COVID-19*. Sage, 2020.

⁵⁷ Özden Melis Uluğ, Nevin Solak, and Betül Kanik, "Shared Humanity, Awareness of Socio-Economic Privilege, and Classism during the Pandemic as Predictors of Supporting Equal Socio-Economic Policies", *Current Psychology*, Vol. 41, No. 10, April 30, 2021, pp. 7416–7428. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01734-3>.

⁵⁸ Daniela G. Domínguez, Dellanira García, David A. Martínez, and Belinda Hernandez-Arriaga, "Leveraging the Power of Mutual Aid, Coalitions, Leadership, and Advocacy during COVID-19." *American Psychologist*, Vol. 75, No. 7, October 2020, pp. 909–918. <https://doi.org/10.1037/amp0000693>.

ključni akteri u pružanju podrške onima koji su fizički, ekonomski i psihološki pogođeni pandemijom⁵⁹.

Jedno od neizbežnih pitanja u vreme kriza i vanrednih situacija glasi: Zašto ljudi pokazuju prosocijalno ponašanje tokom izazova poput pandemija i ratova? U narednim redovima, istraživački nalazi će nam pružiti uvid u to kako se pojedinci ponašaju u kriznim situacijama, kao i šta je to što ih motiviše na takvo ponašanje.

Istraživanja su ukazala na to da poštovanje vladinih ograničenja u cilju zaštite onih u opasnosti može biti primer prosocijalnog ponašanja koje karakteriše savezništvo⁶⁰. Njihova istraživanja sugerišu da su ljudi, umesto da se samo brinu o sopstvenoj dobrobiti, iskazivali poštovanje prema vladinim smernicama kako bi obezbedili bezbedno okruženje za one u opasnosti. Drugim rečima, pridržavanje vladinih smernica tumačilo se kao napor da se zaštite drugi. U skladu s prethodnim istraživanjima o različitim situacijama vanrednih događaja⁶¹ savezništvo se može manifestovati na različite načine u zavisnosti od potreba ljudi koji se suočavaju s hitnim situacijama. Pored pružanja podrške zajednicama u katastrofama putem materijalnih resursa kao što su donacije⁶², smeštaja i medicinskog materijala, primećuju se različite vrste altruizma i prosocijalnog ponašanja, uključujući psihološku i emocionalnu podršku⁶³.

Kada vlasti nisu u mogućnosti pružiti adekvatnu pomoć, nevolje podstiču ljude na akciju u hitnim situacijama, čime se razvija solidarnost i pojačava značaj pružanja pomoći⁶⁴. Prvi motiv iza prosocijalnog i altruističkog ponašanja može biti deljenje identiteta, što dovodi do osećaja pripadnosti zajednici. U

---

⁵⁹ *Ibidem*, 909–918.

⁶⁰ Luisa Liekefett, Julia Becker, *British Journal of Social Psychology*, "Compliance with Governmental Restrictions during the Coronavirus Pandemic: A Matter of Personal Self-protection or Solidarity with People in Risk Groups?", pp. 924–946.

⁶¹ Selin Tekin, John Drury, *Journal of Community & Applied Social Psychology*, "Silent Walk as a Street Mobilization: Campaigning Following the Grenfell Tower Fire", pp. 425–437.

⁶² Hanna Zagefka, Masi Noor, Rupert Brown, Tim Hopthrow, and Georgina Randsley de Moura, "Eliciting Donations to Disaster Victims: Psychological Considerations", *Asian Journal of Social Psychology*, Vol. 15, No. 4, August 3, 2012, pp. 221–230. <https://doi.org/10.1111/j.1467-839x.2012.01378.x>.

⁶³ Jan Strelau, Bogdan Zawadzki, "Trauma and Temperament as Predictors of Intensity of Posttraumatic Stress Disorder Symptoms After Disaster", *European Psychologist*, Vol. 10, No. 2, January 2005, pp. 124–135. <https://doi.org/10.1027/1016-9040.10.2.124>.

⁶⁴ Clovis Ultramari, and Tami Szuchman, "Natural disasters: altruism, interests, and opportunities", *Ambiente & Sociedade*, Vol. 20, No. 2, June 2017, pp. 1–18. <https://doi.org/10.1590/1809-4422asoc173r2v2022017>.

situacijama vanrednih događaja, zajednički identitet unapređuje jedinstvo, međusobnu podršku i solidarnost⁶⁵.

Iako su uobičajena objašnjenja masovnog ponašanja tokom vanrednih situacija naglašavala okvir ranjivosti, sugerišući da ljudi često pokazuju sebično i panično ponašanje, istraživanja iz oblasti socijalne psihologije ukazuju na to da je češće zastupljen okvir rezilijentnosti tokom ovakvih situacija⁶⁶. Drugim rečima, umesto sebičnih i rizičnih postupaka, često se primećuje prosocijalno i solidarno ponašanje tokom vanrednih situacija. Prema teoriji samokategorizacije⁶⁷ delovanje kao deo grupe i kognitivno svrstavanje sebe sa drugima ima tendenciju da jača osećaj pripadnosti grupi. Stoga, prosocijalno i altruističko ponašanje mogu biti socijalno-psihološke posledice ovih procesa samokategorizacije. U situacijama vanrednih događaja, prelazak sa pojedinačnog „ja” na kolektivno „mi” može motivisati ljude koji prolaze kroz teškoće da pruže podršku jedni drugima⁶⁸.

U konkretnom slučaju, kada zajednice izgrađuju povezanost na osnovu zajedničkih problema, ciljeva, ranjivosti i iskustava, postoji mogućnost da dele osećaj zajedničke sudbine⁶⁹. Kada ljudi prepoznaju spoljnu pretnju koja istovremeno utiče na sve prisutne, često deluju kolektivno i izražavaju solidarnost jedni prema drugima. Zbog toga mnogi ljudi postaju prosocijalni u svojim postupcima, brinući se o sebi i onima kojima je pomoć potrebna, od prijatelja i porodice do nepoznatih i komšija⁷⁰.

Nedavna istraživanja o volontiranju u zajednici pokazala su da, iako osećaj pripadnosti zajednici može motivisati volontiranje (ili „psihološki osećaj za-

⁶⁵ John Drury, Holly Carter, Chris Cocking, Evangelos Ntontis, Selin Tekin Guven, and Richard Amlôt, “Facilitating Collective Psychosocial Resilience in the Public in Emergencies: Twelve Recommendations Based on the Social Identity Approach.” *Frontiers in Public Health*, No. 7, June 4, 2019. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2019.00141>.

⁶⁶ John Drury, Chris Cocking, and Steve Reicher, “The Nature of Collective Resilience: Survivor Reactions to the 2005 London Bombings”, *International Journal of Mass Emergencies & Disasters*, Vol. 27, No. 1, March 2009, pp. 66–95. <https://doi.org/10.1177/028072700902700104>.

⁶⁷ John C. Turner, Katherine J. Reynolds, “Self-Categorization Theory”, *Handbook of Theories of Social Psychology*, SAGE, London, 2012. <http://dx.doi.org/10.4135/9781446249222.n46>.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ John Drury, Chris Cocking, and Steve Reicher, “Everyone for Themselves? A Comparative Study of Crowd Solidarity among Emergency Survivors”, *British Journal of Social Psychology*, Vol. 48, No. 3, September 2009, pp. 487–506. <https://doi.org/10.1348/014466608x357893>.

⁷⁰ *Ibidem*, 487–506.

jednice"⁷¹), identifikacija sa zajednicom takođe može nastati kao rezultat volontiranja tokom vremena⁷². Takođe, socijalno-psihološka istraživanja tokom pandemije COVID-19 pokazala su da podrška zajednice (poput altruizma i volontiranja) predviđa povećanu društvenu identifikaciju⁷³ i poboljšano mentalno zdravlje⁷⁴. Dakle, svest o zajedničkoj pretnji i osećaj zajedničke sudbine mogu podsticati prosocijalno ponašanje tokom pandemije, a identifikacija sa zajednicom može nastati i služiti kao društveni lek među članovima zajednice⁷⁵.

Prosocijalno ponašanje i pomoć su teme koje su uglavnom razmatrane u istraživanjima koja se bave kulturom, empatijom ili grupnim ponašanjem, koristeći pristupe i kvalitativne analize^{76,77} i kvantitativne analize⁷⁸. Međutim,

-
- ⁷¹ Allen M. Omoto, Cody D. Packard, "The Power of Connections: Psychological Sense of Community as a Predictor of Volunteerism." *The Journal of Social Psychology*, Vol. 156, No. 3, April 11, 2016, pp. 272–90. <https://doi.org/10.1080/00224545.2015.1105777>.
- ⁷² Mhairi Bowe, Debra Gray, Clifford Stevenson, Niamh McNamara, Juliet R. H. Wakefield, Blerina Kellezi, Iain Wilson, et al. "A Social Cure in the Community: A Mixed-method Exploration of the Role of Social Identity in the Experiences and Well-being of Community Volunteers." *European Journal of Social Psychology*, Vol. 50, No. 7, December 2020, pp. 1523–1539. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2706>.
- ⁷³ Mhairi Bowe, Juliet R. H. Wakefield, Blerina Kellezi, Clifford Stevenson, Niamh McNamara, Bethany A. Jones, Alex Sumich, and Nadja Heym, "The Mental Health Benefits of Community Helping during Crisis: Coordinated Helping, Community Identification and Sense of Unity during the COVID-19 Pandemic." *Journal of Community & Applied Social Psychology*, Vol. 32, No. 3, April 5, 2021, pp. 521–535. <https://doi.org/10.1002/casp.2520>.
- ⁷⁴ Kathleen Tierney, Christine Bevc, and Erica Kuligowski, "Metaphors Matter: Disaster Myths, Media Frames, and Their Consequences in Hurricane Katrina", *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 604, No. 1, March 2006, 57–81. <https://doi.org/10.1177/0002716205285589>.
- ⁷⁵ Mhairi Bowe, Juliet R. H. Wakefield, Blerina Kellezi, Clifford Stevenson, Niamh McNamara, Bethany A. Jones, Alex Sumich, and Nadja Heym, *Journal of Community & Applied Social Psychology* "The Mental Health Benefits of Community Helping during Crisis: Coordinated Helping, Community Identification and Sense of Unity during the COVID-19 Pandemic.", pp. 521–535.
- ⁷⁶ John Drury, Chris Cocking, and Steve Reicher, *British Journal of Social Psychology*, "Everyone for Themselves? A Comparative Study of Crowd Solidarity among Emergency Survivors", pp. 487–506.
- ⁷⁷ John Drury, Chris Cocking, and Steve Reicher, *International Journal of Mass Emergencies & Disasters*, "The Nature of Collective Resilience: Survivor Reactions to the 2005 London Bombings", pp. 66–95.
- ⁷⁸ Robert B. Cialdini, Stephanie L. Brown, Brian P. Lewis, Carol Luce, and Steven L. Neuberg, "Reinterpreting the Empathy–Altruism Relationship: When One into

iako su prethodna istraživanja identifikovala motivacije ovih ponašanja i faktore koji utiču na njih, pitanje kako i zašto dolazi do prosocijalnog ponašanja, posebno tokom vanrednih situacija kao što je pandemija COVID-19, do sada nije bilo adekvatno istraženo. Takođe, hitni slučajevi na koje su se prethodne studije fokusirale obično su bili kratkoročni, poput vanrednih situacija poput požara, zemljotresa, nuklearnih eksplozija, i slično. Stoga smo u ovoj studiji postavili cilj da pružimo objašnjenje altruističkih procesa u zajednicama tokom dugotrajnih vanrednih situacija, kao što je pandemija COVID-19, i razloge za njihovo altruističko i prosocijalno ponašanje.

ALTRUIZAM I KRIZA

U poglavlja o altruizmu i krizi, istražujemo duboke aspekte ljudske prirode koji se manifestuju u nesebičnim činovima tokom izazovnih vremena. Altruizam, ili nesebična briga za dobrobit drugih, često dolazi do izražaja tokom kriznih situacija kada se ljudi suočavaju s nevoljama ili opasnostima. Ovo poglavlje ima za cilj dublje razumeti motivacije iza altruističkih postupaka tokom krize, istražujući kako ljudi, često bez obzira na vlastite izazove, pronalaze snagu i volju da pomažu drugima. Kroz analizu relevantnih teorijskih okvira i empirijskih istraživanja, razotkrit ćemo dinamiku altruizma u kontekstu kriznih situacija, nudeći uvid u ljudsku sposobnost za pomoć i podršku u najizazovnijim trenucima.

Altruizam se pojačava u krizama. Način na koji osoba ispoljava prosocijalno ponašanje zavisi kako od dispozicija ličnosti, tako i od kontekstualnih faktora⁷⁹. Novija istraživanja fokusiraju se na pitanje da li, kada i zašto ljudi pokazuju sebično ili prosocijalno ponašanje u okviru kolektivnih kriza i ličnih trauma, poput prirodnih katastrofa, terorizma i viktimizacije⁸⁰. Na primer, pristup intervenciji društvenog identiteta u hitnim situacijama sugeriše da je verovatnoća pružanja pomoći zavisna od odnosa društvenih kategorija

---

One Equals Oneness", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 73, No. 3, 1997, pp. 481–494. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.73.3.481>.

⁷⁹ Rebecca Solnit, A paradise built in hell: The extraordinary communities that arise in disaster.

⁸⁰ Anne Templeton, Selin Tekin Guven, Carina Hoerst, Sara Vestergren, Louise Davidson, Susie Ballentyne, Hannah Madsen, Sanjeedah Choudhury, *British Journal of Social Psychology*, "Inequalities and Identity Processes in Crises: Recommendations for Facilitating Safe Response to the COVID-19 Pandemic.", pp. 674–685.

između posmatrača i žrtve^{81,82}. Ljudi su skloniji da pruže pomoć žrtvama sa kojima dele zajednički identitet, onima koji su identifikovani kao članovi njihove grupe, a ne kao članovi van grupe⁸³.

Altruizam proistekao iz hipoteze o patnji⁸⁴ pruža uvid u to kako ljudi mogu biti oblikovani iskustvom viktimizacije ili prirodnih katastrofa. Iskustvo patnje može unaprediti svest, empatiju prema drugima i identifikaciju sa onima koji takođe pate, a takođe povećava osećaj odgovornosti za ublažavanje patnje drugih. Ove pozitivne psihološke promene mogu rezultirati prosocijalnim ishodima kod žrtava, na primer, ispoljavanjem brižnosti i pružanjem pomoći nakon pretrpljene patnje. Postavljamo tezu da odgovori pojedinca na krizu nisu isključivo determinisani unutrašnjim faktorima, već su duboko oblikovani kontekstom u kojem se nalaze. Kroz analizu dualnog sistema samokontrole, razotkrivaćemo kako ljudi, suočeni s izazovima, pronalaze ravnotežu između impulsa za ličnim opstankom i inherentne želje za nesebičnom podrškom drugima. Ova perspektiva pruža nam bolje razumevanje dinamike altruizma u kriznim situacijama, otvarajući vrata za istraživanje kako okolnosti utiču na evoluciju ljudskih odgovora u vremenima nevolje. Konkretno, tvrdimo da u kriznim situacijama, altruističko ponašanje može imati adaptivni značaj, postajući time deo prirodnog izbora pojedinca.

Jedan od razloga leži u povećanoj potrebi za uzajamnom pomoći izazvanom krizom⁸⁵. Jedna osoba može lako biti preplavljena snagom pretećih događaja, ali grupe koje se međusobno podržavaju imaju veće šanse da zajedno prežive katastrofu⁸⁶, što bi zauzvrat moglo poboljšati mogućnost preživlja-

---

⁸¹ Diane Archer, and Somsook Boonyabancha, "Seeing a Disaster as an Opportunity – Harnessing the Energy of Disaster Survivors for Change", *Environment and Urbanization*, Vol. 23, No. 2, June 21, 2011, pp. 351–364. <https://doi.org/10.1177/0956247811410011>.

⁸² Courtney G. Flint, and Joanne Stevenson, "Building Community Disaster Preparedness with Volunteers: Community Emergency Response Teams in Illinois", *Natural Hazards Review*, Vol. 11, No. 3, August 2010, pp. 118–124. [https://doi.org/10.1061/\(asce\)nh.1527-6996.0000014](https://doi.org/10.1061/(asce)nh.1527-6996.0000014).

⁸³ *Ibidem*, pp. 118–124.

⁸⁴ Jan Strelau, Bogdan Zawadzki, *European Psychologist*, "Trauma and Temperament as Predictors of Intensity of Posttraumatic Stress Disorder Symptoms After Disaster", pp. 124–35.

⁸⁵ Vivian L. Vignoles, Zahira Jaser, Frankiebo Taylor, and Evangelos Ntontis, *Political Psychology*, "Harnessing Shared Identities to Mobilize Resilient Responses to the COVID-19 Pandemic.", pp. 817–826.

⁸⁶ Anne Templeton, Selin Tekin Guven, Carina Hoerst, Sara Vestergren, Louise Davidson, Susie Ballentyne, Hannah Madsen, and Sanjeedah Choudhury, *British Journal of Social Psychology*, "Inequalities and Identity Processes in Crises: Rec-

vanja svakog člana. Pošto pojedinci moraju da zavise jedni od drugih da bi kolektivno preživeli krizu, bilo bi korisno podržati druge delujući altruistički. Drugim rečima, altruizam može biti pojačan u krizi. U prilog ovom argumentu, pokazalo se da percepcija zajedničke sudbine olakšava pomaganje⁸⁷. Krizni događaji u stvarnom svetu takođe su bili praćeni talasima altruističkog ponašanja. Na primer, žrtve uragana Hugo su mnogo pomagale jedna drugoj⁸⁸. Altruistička sklonost dece je pojačana odmah nakon zemljotresa u Venčuanu⁸⁹. Odrasli stanovnici u područjima pogođenim zemljotresom pokazali su više prosocijalnog ponašanja od stanovnika manje devastiranih područja⁹⁰. Takođe je došlo do dramatičnog porasta interesovanja za volontiranje i spontanu pomoć među Amerikancima neposredno nakon napada 11. septembra⁹¹. Nasuprot tome, ljudi mogu biti manje motivisani da izvode altruističko ponašanje u svakodnevnim situacijama, kada je potreba za međusobnom podrškom mala. Na kraju krajeva, sebično ponašanje direktno donosi koristi za sebe. Tvrdili smo da je altruističko ponašanje možda postalo uobičajeni odgovor u suočavanju sa krizama zbog adaptivnog značaja, ali da li će pojedinci koji su suočeni sa kriznim situacijama prihvatiti takve podrazumevane odgovore može zavisiti od njihovog nivoa samokontrole u tom trenutku.

Kada pojedinci nemaju resurse za samokontrolu i deluju na osnovu intuicije, oni mogu pokazati ponašanja koja su tipično favorizovana u određenoj situaciji, kako sugeriše hipoteza socijalne heuristike⁹². Ali uz dovoljno samo-

---

ommendations for Facilitating Safe Response to the COVID-19 Pandemic”, pp. 674–685.

⁸⁷ Daniel Patric BALLIET, Jeff Joirman, *Group Processes & Intergroup Relations*, “Ego depletion reduces proselves’ concern with the well-being of others”, pp. 227–239.

⁸⁸ Krzysztof Kaniasty, Fran Norris, “Social support in the aftermath of disasters, catastrophes, and acts of terrorism: altruistic, overwhelmed, uncertain, antagonistic, and patriotic communities”, *Bioterrorism: Psychological and public health interventions*, 2004, Cambridge University Press, pp. 200–229.

⁸⁹ Li Yiyuan, Li Hong, Jean Decety, and Kang Lee, “Experiencing a Natural Disaster Alters Children’s Altruistic Giving”, *Psychological Science*, Vol. 24, No. 9, July 10, 2013, pp. 1686–1695. <https://doi.org/10.1177/0956797613479975>.

⁹⁰ Ren H. Chiang, *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, “Understanding and Managing the Dynamics of Linked Crisis Events”.

⁹¹ Louis Penner, Michael T. Brannick, Shannon Webb, and Patrick Connell, “Effects on Volunteering of the September 11, 2001, Attacks: An Archival Analysis”, *Journal of Applied Social Psychology*, Vol. 35, No. 7, July 2005, pp. 1333–1360. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2005.tb02173.x>.

⁹² Ren H. Chiang, *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, “Understanding and Managing the Dynamics of Linked Crisis Events”.

kontrole, ljudi bi se umesto toga uključili u namernu obradu informacija⁹³ i sledili racionalne principe⁹⁴. U našem okviru, ovo se svodi na to da li sklonost ka altruizmu u kriznim situacijama može oslabiti povećanom samokontrolom. Jedna od najizrazitijih karakteristika kriza je visoka neizvesnost⁹⁵. Kada je neposredna budućnost opasna i nepredvidiva, privlačna i naizgled racionalna (ali manje prilagodljiva) strategija bila bi da se prioritetno odredi cilj samozaštite i gomila resursa za sebe⁹⁶. Ovo bi mogao biti izbor ljudi sa višom samokontrolom, koji imaju veći kapacitet da prevaziđu podrazumevane odgovore. Sa druge strane, izgleda da će se, suočeni s krizom, ljudi u stanju niske samokontrole ponašati više altruistički od onih u stanju više samokontrole.

Možemo da zaključimo da je značaj samokontrole u oblikovanju ponašanja pojedinaca tokom kriznih situacija veliki. Kada su resursi za samokontrolu ograničeni, ljudi često reaguju na osnovu intuicije, favorizujući određena ponašanja specifična za datu situaciju. Nasuprot tome, s dovoljno samokontrole, ljudi prelaze na namernu obradu informacija i usklađivanje sa racionalnim principima.

U kontekstu humanitarnih principa, ova dinamika postavlja pitanje o odnosu između samokontrole i altruizma u kriznim okolnostima. Postavljamo pretpostavku da povećana samokontrola može oslabiti sklonost ka altruizmu, posebno kada je visoka neizvesnost prisutna. U takvim trenucima, ljudi s višim nivoom samokontrole mogu težiti prioritetima samozaštite i gomilanju resursa za sebe, dok ljudi sa smanjenom samokontrolom mogu pokazati veću sklonost altruističkim postupcima.

Ovaj zaključak ne samo što doprinosi teorijskom razumevanju povezanosti između samokontrole i altruizma, već i otvara prostor za razmatranje humanitarnih strategija i principa u reagovanju na krize. Racionalno balansiranje između samozadržavanja i altruizma može biti ključno za efikasno pridonosenje humanitarnom radu tokom neizvesnih i izazovnih vremena.

---

⁹³ Faraz Rahim Siddiqui, "Annotated Bibliography on Participatory Consultations to Help Aid the Inclusion of Marginalized Perspectives in Setting Policy Agendas", *International Journal for Equity in Health*, Vol. 13, No. 1, December 2014. <https://doi.org/10.1186/s12939-014-0124-0>.

⁹⁴ Liad Uziel, and Uri Hefetz, "The Selfish Side of Self-Control." *European Journal of Personality*, Vol. 28, No. 5, September 2014, pp. 449–458. <https://doi.org/10.1002/per.1972>.

⁹⁵ *Ibidem*, pp. 449–458.

⁹⁶ Li Yiyuan, Li Hong, Jean Decety, and Kang Lee, *Psychological Science*, "Experiencing a Natural Disaster Alters Children's Altruistic Giving", pp. 1686–1695.

HUMANITARNI PRINCIPI

Humanitarni principi su osnovne smernice koje usmeravaju delovanje u okviru humanitarne pomoći. Ovi principi su postavljeni kako bi obezbedili efikasnu, neutralnu, nepristrasnu i etičku pružanje pomoći ljudima koji su pogođeni prirodnim katastrofama, oružanim sukobima ili drugim hitnim situacijama. Principi humanosti, neutralnosti, nepristrasnosti i nezavisnosti su temeljni za sprovođenje humanitarnih akcija.

Humanost znači da se ljudska patnja mora ublažavati bez obzira na mesto, sa posebnim naglaskom na najugroženije.

Neutralnost podrazumeva da humanitarna pomoć ne sme favorizovati nijednu stranu u oružanim sukobima ili drugim sporovima.

Nepristrasnost znači da se humanitarna pomoć mora pružati isključivo na osnovu potreba, bez ikakve diskriminacije.

Nezavisnost označava autonomiju humanitarnih ciljeva u odnosu na političke, ekonomske, vojne ili druge ciljeve.

Ovi principi su utvrđeni u rezolucijama Generalne skupštine UN (46/182 i 58/114)⁹⁷ i usmeravaju rad svih aktera u humanitarnoj sferi. Oni jasno definišu humanitarnu pomoć kao pružanje spasonosne pomoći onima kojima je potrebna, bez ikakvih negativnih razlika. Ovi principi razlikuju humanitarnu pomoć od drugih aktivnosti, kao što su političke, verske, ideološke ili vojne prirode. Poštovanje ovih principa olakšava pristup i prihvatanje, pomažući humanitarnim radnicima da efikasno obavljaju svoj posao.

Na nivou EU, ovi principi su inkorporirani u Evropski konsenzus o humanitarnoj pomoći, potpisan u decembru 2007. godine. Ovaj konsenzus, zajedno sa Uredbom o humanitarnoj pomoći, definiše specifičnu prirodu i mandat humanitarne pomoći, ističući da se ona pruža isključivo na osnovu potreba i u skladu sa principima dobrog humanitarnog donatorstva.

Humanitarna pomoć EU ostaje neosetljiva na političke, strateške, vojne ili ekonomske ciljeve, osiguravajući da se pomoć isporuči ljudima pogođenim krizom u često složenim političkim i bezbednosnim okruženjima.

U humanitarnom odgovoru EU, princip „ne čini štetu” ostaje centralan, sprečavajući nenamerno pogoršavanje sukoba. Ova pomoć takođe promovise i jača efikasnu humanitarnu civilno-vojnu koordinaciju kako bi se zaštitio humanitarni prostor. Svi humanitarni naponi naglašavaju principe humanosti, nepristrasnosti, neutralnosti i nezavisnosti. Ovi principi, proizašli iz međunarodnog humanitarnog prava, prepoznati su na globalnom nivou, a značaj im je potvrđen kroz Kodeks ponašanja Međunarodnog pokreta Crvenog

---

⁹⁷ OCHA on Message: General Assembly resolution 46/182, https://www.unocha.org/sites/unocha/files/dms/Documents/120402_OOM-46182_eng.pdf, (Accessed January 20, 2024)

krsta i Crvenog polimeseca, nevladinih organizacija za pomoć u katastrofama i Osnovnih humanitarnih standarda o kvalitetu i odgovornosti.

Mandat UNHCR-a, koji nije politički već humanitarni, oslanja se na ove principe u odgovoru na sve vrste humanitarnih kriza, bilo da su uzrokovane sukobima, nasiljem ili prirodnim katastrofama. Organizacija pridržava se i drugih međunarodno priznatih principa koji dopunjuju „principijelni humanitarizam“, uključujući princip „ne učini štetu“, koji zahteva da UNHCR spreči i ublaži svaki negativan uticaj svojih akcija na pogođeno stanovništvo. Podjednako je važno posvećenost UNHCR-a pristupima zasnovanim na pravima i zajednicama, što uključuje aktivno uključivanje i osnaživanje osoba koje su direktno pogođene odlukama koje utiču na njihove živote.

Na kraju, države nose primarnu odgovornost zaštite i pružanja pomoći osobama na svojim teritorijama koje su pogođene katastrofama, oružanim sukobima ili nasiljem. Humanitarna akcija je osmišljena da dopuni i podrži te napore država, ne remeteći ili zamenjujući njihovu odgovornost.

Relevantnost za hitne operacije

Humanitarni principi imaju izuzetnu operativnu važnost, posebno u situacijama katastrofa, sukoba i neprijateljstava koja obeležavaju mnoge vanredne situacije. Dosledno pridržavanje humanitarnih principa može omogućiti organizacijama poput UNHCR-a da se istaknu u odnosu na druge aktere i potencijalno:

- Stvore i održe pristup i bliskost sa pogođenim stanovništvom, uključujući osobe od interesa za UNHCR;
- Smanje rizike za pogođeno stanovništvo, osoblje, partnere i imovinu;
- Promovišu prava i dostojanstvo pogođenog stanovništva;
- Ustanove principijelan odnos sa vlastima i, gde je to prikladno, sa ne-državnim stranama u sukobu.

Osnovna motivacija humanitarnih akcija je spašavanje života i umanjivanje patnje na način koji poštuje i vraća lično dostojanstvo. Stoga, čovečanstvo je glavni pokretač bilo kojeg odgovora na krizu, bilo da je izazvana sukobom, nasiljem, prirodnim katastrofama ili katastrofama koje je prouzrokovao čovek.

U isto vreme, humanitarni akteri se razlikuju od drugih učesnika u rešavanju kriza svojom nepristrasnošću. To znači da se humanitarna akcija temelji isključivo na potrebama, s posebnim prioritetom najhitnijih slučajeva, bez obzira na rasu, nacionalnost, pol, versko uverenje, političko mišljenje ili klasu.

Neutralnost humanitarnih akcija se dodatno potvrđuje time što se humanitarni akteri uzdržavaju od zauzimanja strane u neprijateljstvima ili upuštanja u političke, rasne, verske ili ideološke kontroverze. Istovremeno, nezavisnost zahteva da humanitarni akteri budu autonomni, ne smeju biti podložni

kontroli ili podređivanju političkim, ekonomskim, vojnim ili drugim nehumanitarnim ciljevima.

„Principijelni humanitarizam” je posvećenost ispunjavanju potreba za pomoću i zaštitom pogođenog stanovništva na način koji je odvojen od političkih i drugih motiva. Stoga, humanitarni akteri moraju biti upoznati s prethodno navedenim principima i primenjivati ih, posebno u situacijama sukoba i katastrofa.

Tokom sukoba, kada je uključeno više aktera, poštovanje humanitarnih principa zahteva jasnu poddelu odgovornosti između humanitarnih i drugih aktera, posebno onih u političkom i vojnom domenu. Afirmacijom komplementarnih uloga, humanitarni akteri mogu maksimizirati zaštitu civila. Na primer, većina mirovnih operacija UN-a ima mandat za zaštitu civila. Ova uloga ih može podstaknuti da patroliraju u područjima visokog rizika, obezbede izbegličke ili interno raseljene kampove, očiste područja od mina ili neeksplozivnih ostataka rata, ili olakšaju dobrovoljni povratak. UNHCR ili Zaštitni klaster trebalo bi raditi na dopunjavanju takvih napora, na primer, pružanjem ažurirane analize zaštite. Dodatne smernice o koordinaciji između humanitarnih i vojnih aktera mogu se pronaći u Ulazu o civilno-vojnoj koordinaciji. Za smernice o radu UNHCR-a u situacijama oružanih sukoba i u njihovoj blizini, koje mogu uključivati postupanje sa prisustvom UN-a koje ima mandat zaštite civila, pogledajte Zaštita civila – uloga UNHCR-a u kompletu alata za zaštitu u oružanim sukobima.

ZAKLJUČAK

Ova studija naglašava kompleksnu vezu između prosocijalnog ponašanja, altruizma i reagovanja na krize. Iznesene teze ukazuju na to da, uprkos prirodnoj tendenciji ka prosocijalnom ponašanju tokom kriznih situacija, individualni faktori poput samokontrole igraju ključnu ulogu u oblikovanju konkretnih reakcija pojedinaca.

Humanitarni principi, sa svojim fokusom na solidarnosti, jednakosti i brizi za najranjivije, predstavljaju ključne smernice u stabilizaciji kriza i katastrofa. Kroz svoje aktivnosti, humanitarne organizacije ne samo što pružaju neposrednu pomoć, već i promovišu prosocijalno ponašanje i altruizam među zajednicama. Ovo doprinosi ne samo trenutnom olakšanju, već i dugoročnom izgradnjom otpornosti i zajedničkog kapaciteta za odgovor na buduće izazove.

U krajnjem smislu, humanitarne intervencije ne samo da doprinose stabilizaciji kriza kroz pružanje resursa i podrške, već takođe podstiču pozitivne društvene dinamike koje često proizilaze iz prosocijalnog ponašanja i altruizma. Kroz te aktivnosti, humanitarne organizacije igraju ključnu ulogu u oblikovanju održivih, zajedničkih odgovora na krize, ističući važnost zajedničkog delovanja i solidarnosti u izazovnim vremenima.

Humanitarna pomoć u situacijama krize nužna je kako bi se odgovorilo na hitne potrebe ljudi koji su izloženi različitim nepogodama ili sukobima. U tim trenucima, brza reakcija i pravovremena dostava resursa su ključni elementi koji mogu spasiti živote i smanjiti patnju.

Uz osiguravanje osnovnih potreba, humanitarna pomoć ima ključnu ulogu u izgradnji otpornosti zajednica. Pružajući podršku u akutnim fazama krize, organizacije za humanitarnu pomoć doprinose prevenciji dugoročnih humanitarnih katastrofa. Ovaj preventivni aspekt pomaže u očuvanju stabilnosti i sprečavanju eskalacije problema.

U socijalnom kontekstu, humanitarna pomoć može igrati odlučujuću ulogu u prevenciji socijalnih nemira. Pravilna distribucija resursa i pružanje podrške ojačavaju socijalni red, umanjujući potencijal za konflikte koji bi mogli proizaći iz očaja i nedostatka osnovnih sredstava za život.

Sve ove dimenzije humanitarne pomoći doprinose ne samo opstanku pojedinih u kriznim situacijama, već i izgradnji otpornijeg društva koje je u mogućnosti suočiti se s izazovima i prevazići ih. Stoga, humanitarna pomoć predstavlja temeljni stub globalne solidarnosti i humanosti, odražavajući zajednički cilj očuvanja ljudskih života i pružanja podrške onima koji se suočavaju s najtežim trenucima.

Humanitarna pomoć treba biti pravilno koordinirana kako bi se izbegle dupliranje napora i osiguralo efikasno pružanje pomoći. Međunarodna zajednica, nevladine organizacije, lokalne vlasti i druge relevantne institucije trebaju zajednički raditi na obezbeđivanju resursa i pružanju podrške onima kojima je najpotrebnije. Kroz održivi pristup humanitarnoj pomoći, može se postići ravnoteža između trenutnih potreba za opstankom i dugoročnih ciljeva obnove, jačanja otpornosti zajednica i pružanja podrške ljudima u kriznim situacijama.

BIBLIOGRAFIJA

1. Archer Diane, and Boonyabantha Somsook, "Seeing a Disaster as an Opportunity – Harnessing the Energy of Disaster Survivors for Change", *Environment and Urbanization*, Vol. 23, No. 2, June 21, 2011, pp. 351–364. <https://doi.org/10.1177/0956247811410011>.
2. Atchison Christina, Bowman Leigh Robert, Vrinten Charlotte, Redd Rozlyn, Pristerà Philippa, Eaton Jeffrey, and Ward Helen, "Early Perceptions and Behavioural Responses during the COVID-19 Pandemic: A Cross-Sectional Survey of UK Adults", *BMJ Open*, Vol. 11, No. 1, January 2021. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2020-043577>.
3. BALLETT Daniel Patric, Joirman Jeff, "Ego depletion reduces proselves' concern with the well-being of others". *Group Processes & Intergroup Relations*, Vol. 13, No. 2, 2010, pp. 227-239, DOI: 10.1177/1368430209353634.

4. Barr Justin, Podolsky Scott H., "A National Medical Response to Crisis — The Legacy of World War II", *New England Journal of Medicine*, Vol. 383, No. 7, August 2020, pp. 613–615. <https://doi.org/10.1056/nejmp2008512>.
5. Bowe Mhairi, Gray Debra, Stevenson Clifford, McNamara Niamh, Wakefield Juliet R. H., Kellezi Blerina, Wilson Iain, et al. "A Social Cure in the Community: A Mixed-method Exploration of the Role of Social Identity in the Experiences and Well-being of Community Volunteers." *European Journal of Social Psychology*, Vol. 50, No. 7, December 2020, pp. 1523–1539. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2706>.
6. Bowe Mhairi, Wakefield Juliet R. H., Kellezi Blerina, Stevenson Clifford, McNamara Niamh, Jones Bethany A., Sumich Alex, and Heym Nadja, "The Mental Health Benefits of Community Helping during Crisis: Coordinated Helping, Community Identification and Sense of Unity during the COVID-19 Pandemic." *Journal of Community & Applied Social Psychology*, Vol. 32, No. 3, April 5, 2021, pp. 521–535. <https://doi.org/10.1002/casp.2520>.
7. Bratslavsky Ellen, Muraven Mark, Tice Dianne M., "Ego depletion: Is the active self a limited resource?", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 74, No. 5, 1998, pp. 1252–1265.
8. Cabinet Office (2013) "Emergency response and recovery: Non statutory guidance accompanying the Civil Contingencies" Act 2004. Dostupno preko: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/253488/Emergency_Response_and_Recovery_5th_edition_October_2013.pdf (Accessed February 20, 2021).
9. Chiang Ren H., "Understanding and Managing the Dynamics of Linked Crisis Events", *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, Vol. 9, No. 1, March 2000, pp. 12–17. <https://doi.org/10.1108/09653560010316023>.
10. Cialdini Robert B., Brown Stephanie L., Lewis Brian P., Luce Carol, and Neuberg Steven L., "Reinterpreting the Empathy–Altruism Relationship: When One into One Equals Oneness", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 73, No. 3, 1997, pp. 481–494. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.73.3.481>.
11. Cleaver Harry, "The uses of an earthquake", *Midnight Notes*, No. 9, May 1988, pp. 10–14.
12. Domínguez Daniela G., García Dellanira, Martínez David A., and Hernandez-Arriaga Belinda, "Leveraging the Power of Mutual Aid, Coalitions, Leadership, and Advocacy during COVID-19." *American Psychologist*, Vol. 75, No. 7, October 2020, pp. 909–918. <https://doi.org/10.1037/amp0000693>.
13. Drury John, Carter Holly, Cocking Chris, Ntontis Evangelos, Tekin Guven Selin, and Amlôt Richard, "Facilitating Collective Psychosocial Resilience in the Public in Emergencies: Twelve Recommendations Based on the Social Identity Approach." *Frontiers in Public Health*, No. 7, June 4, 2019. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2019.00141>.
14. Drury John, Cocking Chris, and Reicher Steve, "Everyone for Themselves? A Comparative Study of Crowd Solidarity among Emergency Survivors", *British Journal of Social Psychology*, Vol. 48, No. 3, September 2009, pp. 487–506. <https://doi.org/10.1348/014466608x357893>.

15. Drury John, Cocking Chris, and Reicher Steve, "The Nature of Collective Resilience: Survivor Reactions to the 2005 London Bombings", *International Journal of Mass Emergencies & Disasters*, Vol. 27, No. 1, March 2009, pp. 66–95. <https://doi.org/10.1177/028072700902700104>.
16. Drury John, Reicher Stephen, Stott Clifford, "COVID-19 in Context: Why Do People Die in Emergencies? It's Probably Not Because of Collective Psychology", *British Journal of Social Psychology*, Vol. 59, No. 3, June 2020, pp. 686–693. <https://doi.org/10.1111/bjso.12393>.
17. Fernandes-Jesus Maria, Mao Guanlan, Ntontis Evangelos, Cocking Chris, McTague Michael, Schwarz Anna, Semlyen Joanna, and Drury John, "More Than a COVID-19 Response: Sustaining Mutual Aid Groups During and Beyond the Pandemic", *Frontiers in Psychology*, No. 12, October 20, 2021. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.716202>.
18. Finkel Eli J., Campbell W. Keith, "Self-Control and Accommodation in Close Relationships: An Interdependence Analysis", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 81, No. 2, 2001, pp. 263–277. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.81.2.263>.
19. Flint G. Courtney, and Stevenson Joanne, "Building Community Disaster Preparedness with Volunteers: Community Emergency Response Teams in Illinois", *Natural Hazards Review*, Vol. 11, No. 3, August 2010, pp. 118–124. [https://doi.org/10.1061/\(asce\)nh.1527-6996.0000014](https://doi.org/10.1061/(asce)nh.1527-6996.0000014).
20. Hofmann Wilhelm, Deutsch Roland, Lancaster Katie, Banaji Mahzarin R., "Cooling the Heat of Temptation: Mental Self-control and the Automatic Evaluation of Tempting Stimuli", *European Journal of Social Psychology*, Vol. 40, No. 1, October 2009, pp. 17–25. <https://doi.org/10.1002/ejsp.708>.
21. Hofmann Wilhelm, Friese Malte, Strack Fritz, "Impulse and Self-Control From a Dual-Systems Perspective", *Perspectives on Psychological Science*, Vol. 4, No. 2, March 2009, pp. 162–176. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1745-6924.2009.01116.x>.
22. Jaques Tony, "Issue and Crisis Management: Quicksand in the Definitional Landscape", *Public Relations Review*, Vol. 35, No. 3, September 2009, pp. 280–286. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2009.03.003>.
23. Jolanda Jetten, *Together apart: The psychology of COVID-19*. Sage, 2020.
24. Kaniasty Krzysztof, Norris Fran, "Social support in the aftermath of disasters, catastrophes, and acts of terrorism: altruistic, overwhelmed, uncertain, antagonistic, and patriotic communities", *Bioterrorism: Psychological and public health interventions*, 2004, Cambridge University Press, pp. 200–229.
25. Kanik Betül, Solak Nevin, Melis Uluğ Ozden, "Koronavirüs pandemisi sürecinde sosyo-ekonomik düzeyin ve ekonomik kaygıların psikolojik iyi oluştaki rolü [Uloga socio-ekonomskog statusa i anksioznosti za ekonomске uslove u psihičkom blagostanju tokom pandemije koronavirusa]", *Pandemi psikolojisi*, Türkiye Klinikleri, 2020, pp. 51–58.
26. Kromeyer-Hauschild K, Zellner K, "Trends in Overweight and Obesity and Changes in the Distribution of Body Mass Index in Schoolchildren of Jena, East

- Germany", *European Journal of Clinical Nutrition*, Vol. 61, No. 3, September 2006, pp. 404–411. <https://doi.org/10.1038/sj.ejcn.1602533>.
27. Legčević Jelena, Taučer Katarina, „Krizni menadžment u funkciji nove teorije menadžmenta”, *Ekonomski vijesnik*, Vol. 27, br. 1, Zagreb, 2014, str. 199–208.
  28. Liekefett Luisa, Becker Julia, “Compliance with Governmental Restrictions during the Coronavirus Pandemic: A Matter of Personal Self-protection or Solidarity with People in Risk Groups?”, *British Journal of Social Psychology*, Vol. 60, No. 3, July 2021, pp. 924–946. <https://doi.org/10.1111/bjso.12439>.
  29. McFarland Sam, Webb Matthew, and Brown Derek, “All Humanity Is My Ingroup: A Measure and Studies of Identification with All Humanity”, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 103, No. 5, 2012, pp. 830–853. <https://doi.org/10.1037/a0028724>.
  30. McFarland Sam, Hackett Justin, Hamer Katarzyna, Katzarska-Miller Iva, Malsch Anna, Reese Gerhard, and Reysen Stephen, “Global Human Identification and Citizenship: A Review of Psychological Studies”, *Political Psychology*, Vol. 40, No. 1, February 2019, pp. 141–71. <https://doi.org/10.1111/pops.12572>.
  31. Melis Uluç Özden, Solak Nevin, and Kanik Betül, “Shared Humanity, Awareness of Socio-Economic Privilege, and Classism during the Pandemic as Predictors of Supporting Equal Socio-Economic Policies”, *Current Psychology*, Vol. 41, No. 10, April 30. 2021, pp. 7416–7428. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01734-3>.
  32. Milburn Thomas W., Schuler Randall S., Watman Kenneth H., “Organizational Crisis. Part II: Strategies and Responses”, *Human Relations*, Vol. 36, No. 12, December 1983, pp. 1161–1179. <https://doi.org/10.1177/001872678303601206>.
  33. Muldoon Orla, Acharya Khagendra, Jay Sarah, Adhikari Kamal, Pettigrew Judith, Lowe Robert D., “Community Identity and Collective Efficacy: A Social Cure for Traumatic Stress in Post-earthquake Nepal”, *European Journal of Social Psychology*, Vol. 47, No. 7, October 2017, pp. 904–915. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2330>.
  34. Ntontis Evangelos, Drury John, Amlôt Richard, Rubin G. James, and Williams Richard, “Emergent Social Identities in a Flood: Implications for Community Psychosocial Resilience”, *Journal of Community & Applied Social Psychology*, Vol. 28, No. 1, July 26. 2017, pp. 3–14. <https://doi.org/10.1002/casp.2329>.
  35. OCHA on Message: General Assembly resolution 46/182, https://www.unocha.org/sites/unocha/files/dms/Documents/120402_OOM-46182_eng.pdf , (Accessed January 20, 2024).
  36. Oliver-Smith Anthony, “Successes and Failures in Post-Disaster Resettlement”, *Disasters*, Vol. 15, br. No, March 1991, pp. 12–23. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7717.1991.tb00423.x>.
  37. Omoto Allen M., Packard Cody D., “The Power of Connections: Psychological Sense of Community as a Predictor of Volunteerism.” *The Journal of Social Psychology*, Vol. 156, No. 3, April 11, 2016, pp. 272–90. <https://doi.org/10.1080/00224545.2015.1105777>.

38. Osmanagić Bedenik Nidžara, „Križa kao šansa – Kroz poslovnu krizu do poslovnog uspjeha”, *Školska knjiga*, Zagreb, 2007.
39. Osmanagić Bedenik Nidžara, „Krizni menadžment: teorija i praksa”, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 8, br. 1, Zagreb, 2018, str. 101–118.
40. Penner Louis, Brannick Michael T., Webb Shannon, and Connell Patrick, „Effects on Volunteering of the September 11, 2001, Attacks: An Archival Analysis”, *Journal of Applied Social Psychology*, Vol. 35, No. 7, July 2005, pp. 1333–1360. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2005.tb02173.x>.
41. Quarantelli E. L., “Disaster crisis management: a summary of research findings” *Journal of Management Studies*, Vol. 25, No. 4, July 1988, pp. 373–385. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6486.1988.tb00043.x>.
42. Rosenblatt Zehava, Sheaffer Zachary, “Effects of Crisis-Triggered Demographic Depletion on Organizational Change: The Case of Israeli Kibbutzim.”, *Journal of Contingencies and Crisis Management*, Vol. 10, No. 1, March 2002, pp. 26–38. <https://doi.org/10.1111/1468-5973.00178>.
43. Siddiqui Faraz Rahim, “Annotated Bibliography on Participatory Consultations to Help Aid the Inclusion of Marginalized Perspectives in Setting Policy Agendas”, *International Journal for Equity in Health*, Vol. 13, No. 1, December 2014. <https://doi.org/10.1186/s12939-014-0124-0>.
44. Solnit Rebecca, “A paradise built in hell: The extraordinary communities that arise in disaster”, *Penguin*, 2010. https://scholar.google.com/scholar_lookup?title=A+paradise+built+in+hell:+The+extraordinary+communities+that+arise+in+disaster&publication_year=2009&#d=gs_cit&t=1705406717970&u=%2Fscholar%3Fq%3Dinfo%3AvD-xrn1A8dUJ%3Ascholar.google.com%2F%26output%3Dcite%26scirp%3D0%26hl%3Dsr
45. Stevenson Clifford, Wakefield Juliet R. H., Felsner Isabelle, Drury John, and Sebastiano Costa, “Collectively Coping with Coronavirus: Local Community Identification Predicts Giving Support and Lockdown Adherence during the COVID-19 Pandemic”, *British Journal of Social Psychology*, Vol. 60, No. 4, May 10, 2021, pp. 1403–1418. <https://doi.org/10.1111/bjso.12457>.
46. Strelau Jan, Zawadzki Bogdan, “Trauma and Temperament as Predictors of Intensity of Posttraumatic Stress Disorder Symptoms After Disaster”, *European Psychologist*, Vol. 10, No. 2, January 2005, pp. 124–135. <https://doi.org/10.1027/1016-9040.10.2.124>.
47. Tekin Selin, Drury John, “Silent Walk as a Street Mobilization: Campaigning Following the Grenfell Tower Fire”, *Journal of Community & Applied Social Psychology*, Vol. 31, No. 4, May 3, 2021, pp. 425–37. <https://doi.org/10.1002/casp.2521>.
48. Tekin Selin, Sager Monica, Bushey Audrey, Deng Yawen, Melis Uluğ Özden, “How do people support each other in emergencies? A qualitative exploration of altruistic and prosocial behaviours during the COVID-19 pandemic”, *Analyses of Social Issues and Public Policy*, Vol. 21, No. 1, December 2021, pp. 1113–1140 <https://doi.org/10.1111/asap.12277>.

49. Templeton Anne, Tekin Guven Selin Tekin, Hoerst Carina, Vestergren Sara, Davidson Louise, Ballentyne Susie, Madsen Hannah, Choudhury Sanjeedah, "Inequalities and Identity Processes in Crises: Recommendations for Facilitating Safe Response to the COVID-19 Pandemic." *British Journal of Social Psychology*, Vol. 59, No. 3, June 2020, pp. 674–685. <https://doi.org/10.1111/bjso.12400>.
50. Tierney Kathleen, Bevc Christine, and Kuligowski Erica, "Metaphors Matter: Disaster Myths, Media Frames, and Their Consequences in Hurricane Katrina", *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 604, No. 1, March 2006, 57–81. <https://doi.org/10.1177/0002716205285589>.
51. Turner John C., Reynolds Katherine J., "Self-Categorization Theory", *Handbook of Theories of Social Psychology*, SAGE, London, 2012. <http://dx.doi.org/10.4135/9781446249222.n46>.
52. UN humanitarian review, <https://unocha.exposure.co/ochas-2023-in-review>, (Accessed January 10, 2023).
53. Ultramari Clovis, and Szuchman Tami, "Natural disasters: altruism, interests, and opportunities", *Ambiente & Sociedade*, Vol. 20, No. 2, June 2017, pp. 1–18. <https://doi.org/10.1590/1809-4422asoc173r2v2022017>.
54. Ursano Robert J., Fullerton Carol S., Weisaeth Lars, and Raphael Beverley, *Textbook of Disaster Psychiatry*. Cambridge University Press, 2017. [http://books.google.ie/books?id=4dvFDgAAQBAJ&pg=PA57&dq=3.%09Kaniasty,+K.+%26+Norris,+F.H.+Social+support+in+the+aftermath+of+disasters,+catastrophes,+and+acts+of+terrorism:+altruistic,+overwhelmed,+uncertain,+antagonistic,+and+patriotic+communities+.+In+Ursano,+R.J.+,+Norwood,+A.E.+%26+Fullerton,+C.S.+\(Eds.\)+Bioterrorism:+Psychological+and+public+health+interventions..+Cambridge:+Cambridge+University+Press,+2020.+pp.+200%E2%80%933229.&hl=&cd=6&source=gbs_api](http://books.google.ie/books?id=4dvFDgAAQBAJ&pg=PA57&dq=3.%09Kaniasty,+K.+%26+Norris,+F.H.+Social+support+in+the+aftermath+of+disasters,+catastrophes,+and+acts+of+terrorism:+altruistic,+overwhelmed,+uncertain,+antagonistic,+and+patriotic+communities+.+In+Ursano,+R.J.+,+Norwood,+A.E.+%26+Fullerton,+C.S.+(Eds.)+Bioterrorism:+Psychological+and+public+health+interventions..+Cambridge:+Cambridge+University+Press,+2020.+pp.+200%E2%80%933229.&hl=&cd=6&source=gbs_api).
55. Uziel Liad, and Hefetz Uri, "The Selfish Side of Self-Control." *European Journal of Personality*, Vol. 28, No. 5, September 2014, pp. 449–458. <https://doi.org/10.1002/per.1972>.
56. Vignoles Vivian L., Jaser Zahira, Taylor Frankiebo, and Ntonis Evangelos, "Harnessing Shared Identities to Mobilize Resilient Responses to the COVID-19 Pandemic", *Political Psychology*, Vol. 42, No. 5, February 19, 2021, pp. 817–26. <https://doi.org/10.1111/pops.12726>.
57. Voggeser Brigit J., Singh Ranjit K., Göritz Anja S., "Self-control in online discussions: Disinhibited online behavior as a failure to recognize social cues", *Frontiers in Psychology*, Vol. 8, No. 2372, 2018. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.02372>.
58. Vujaklija Milan, *Leksikon strani reči i izraza*, Prosveta, Beograd, 1961, str. 1073.
59. Vignoles Vivian L., Jaser Zahira, Taylor Frankiebo, and Ntonis Evangelos, "Harnessing Shared Identities to Mobilize Resilient Responses to the COVID-19 Pandemic", *Political Psychology*, Vol. 42, No. 5, February 19, 2021, pp. 817–26. <https://doi.org/10.1111/pops.12726>.
60. Wills Julian, Feldman Hall Oriel, NYU PROSPEC Collaboration, Meager Michael R., Van Bavel Jay J., "Dissociable contributions of the prefrontal cortex in gro-

- up-based cooperation”, *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, Vol. 13, No. 4, April 2018, pp. 349-356. doi: 10.1093/scan/nsy023.
61. Winnifred Louis R., Thomas Emma, Chapman Cassandra M., Achia Tulsi, Wibisono Susilo, Mirnajafi Zahra, and Droogendyk Lisa, “Emerging Research on Intergroup Prosociality: Group Members’ Charitable Giving, Positive Contact, Allyship, and Solidarity with Others”, *Social and Personality Psychology Compass*, Vol. 13, No. 3, February 18, 2019. <https://doi.org/10.1111/spc3.12436>.
  62. Yiyuan Li, Hong Li, Decety Jean, and Lee Kang, “Experiencing a Natural Disaster Alters Children’s Altruistic Giving”, *Psychological Science*, Vol. 24, No. 9, July 10, 2013, pp. 1686–1695. <https://doi.org/10.1177/0956797613479975>.
  63. Zagefka Hanna, Noor Masi, Brown Rupert, Hopthrow Tim, and Randsley de Moura Georgina, “Eliciting Donations to Disaster Victims: Psychological Considerations”, *Asian Journal of Social Psychology*, Vol. 15, No. 4, August 3, 2012, pp. 221–230. <https://doi.org/10.1111/j.1467-839x.2012.01378.x>.

Anita Burgund Isakov

University of Belgrade – Faculty of Political Sciences

HUMANITARIAN AID IN CRISIS SITUATIONS: BETWEEN NECESSITY AND THE NEED FOR SURVIVAL

Abstract

In times of crisis, humanitarian aid is essential to provide essential relief and support to affected populations. This concise analysis covers the basic aspects of humanitarian assistance during crises, including principles, objectives and challenges. Social and humanitarian work in war or crisis circumstances plays a key role in providing support and protection to the affected, requiring conscious efforts and sacrifices on the part of humanitarian actors. The principles of humanity, neutrality, independence and consent form the basic guidelines of humanitarian action, providing vital assistance regardless of political affiliation or nationality.

This paper aims to deepen the understanding of human behavior in crisis situations, focusing especially on the analysis of humanitarian activities. Altruism and prosocial behavior are seen as inherent characteristics of people in crises.

Keywords:

altruism, humanitarian work, refugees, humanitarian crisis, prosocial behavior, identification with the community, humanitarian principles.